

ZARZĄDZANIE RYZYKIEM BANKOWYM

REDAKCJA NAUKOWA

Małgorzata Iwanicz-Drozdowska

AUTORZY

Tomasz Chmielewski

Mateusz Górnisiewicz

Łukasz Gracki

Małgorzata Iwanicz-Drozdowska

Monika Jezierska

Łukasz Kurowski

Anna Matuszyk

Agnieszka K. Nowak

Aneta Ptak-Chmielewska

Iwona Schab

Łukasz Ślęzak

Wolters Kluwer

ZARZĄDZANIE RYZYKIEM BANKOWYM

REDAKCJA NAUKOWA

Małgorzata Iwanicz-Drozdowska

AUTORZY

Tomasz Chmielewski

Mateusz Górnisiewicz

Łukasz Gracki

Małgorzata Iwanicz-Drozdowska

Monika Jezierska

Łukasz Kurowski

Anna Matuszyk

Agnieszka K. Nowak

Aneta Ptak-Chmielewska

Iwona Schab

Łukasz Ślęzak

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

Stan prawny na 1 lutego 2024 r.

Recenzent

Dr hab. Ryszard Kokoszczynski, prof. Uniwersytetu Warszawskiego

Wydawca

Grzegorz Jarecki

Redaktor prowadzący

Dorota Lebedzińska

Opracowanie redakcyjne

Violet Design

Projekt okładek serii

Wojtek Janikowski

Poszczególne rozdziały napisali:

Tomasz Chmielewski: rozdział 1 pkt 1.3; 1.4; rozdział 6; aneks

Mateusz Górniewicz: rozdział 8

Łukasz Gracki, Łukasz Ślęzak: rozdział 9

Małgorzata Iwanicz-Drozdowska: wstęp; rozdział 1 pkt 1.1; 1.2; rozdział 2

Monika Jeziarska: rozdział 7

Łukasz Kurowski: rozdział 4

Anna Matuszyk: rozdział 3

Agnieszka K. Nowak: rozdział 5

Aneta Ptak-Chmielewska: aktualizacja rozdziału 3

Iwona Schab: rozdział 10

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2024

ISBN 978-83-8358-334-1

3. wydanie

wydanie 1 (2012) i 2 (2017) ukazało się nakładem Wydawnictwa Poltext

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. +48 728 313 462

e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	11
Wstęp	15
Rozdział 1	
Wprowadzenie do zagadnień ryzyka bankowego	17
1.1. Istota ryzyka w działalności banku i zarządzania nim	17
1.2. Klasyfikacja ryzyka w działalności banku. Charakterystyka rodzajów ryzyka	21
1.3. Miary ryzyka	26
1.3.1. Wartość zagrożona (<i>Var</i>)	28
1.3.2. Alternatywne miary ryzyka	33
1.3.3. Metody szacowania ryzyka	39
1.4. Ryzyko modelu	41
Kluczowe hasła	43
Pytania kontrolne	43
Bibliografia	44
Akty prawne	44
Rozdział 2	
Regulacje nadzorcze a zarządzanie ryzykiem	45
2.1. Rola regulacji nadzorczych w zarządzaniu ryzykiem w bankach	45
2.2. Międzynarodowe standardy nadzorcze dotyczące zarządzania ryzykiem	53
2.2.1. Współczynnik wypłacalności	53
2.2.2. Współczynnik dźwigni	57
2.2.3. Wskaźniki płynności	58
2.2.4. Bufory kapitałowe	62
Kluczowe terminy	64
Pytania kontrolne	65
Bibliografia	65
Akty prawne	66

Rozdział 3

Ryzyko kredytowe	67
3.1. Identyfikacja ryzyka i czynniki ryzyka	67
3.1.1. Pojęcie ryzyka kredytowego	67
3.1.2. Czynniki ryzyka kredytowego	68
3.1.3. Parametry ryzyka kredytowego	74
3.1.4. Metody i modele wykorzystywane do szacowania parametrów ryzyka	82
3.2. Ryzyko kredytowe klienta indywidualnego a ryzyko kredytowe klienta instytucjonalnego	85
3.2.1. Zdolność kredytowa	85
3.2.2. Ryzyko kredytowe klienta indywidualnego	87
3.2.3. Ryzyko kredytowe klienta instytucjonalnego	90
3.3. Metody pomiaru i modelowania ryzyka kredytowego na przykładzie wybranych modeli	95
3.3.1. Modele <i>credit scoring</i>	96
3.3.2. <i>Credit rating</i> i wewnętrzne ratingi bankowe	106
3.3.3. Modele portfelowe ryzyka kredytowego	111
3.4. Polityka zarządzania ryzykiem kredytowym	139
Kluczowe hasła	145
Pytania kontrolne	146
Bibliografia	146
Akty prawne	148

Rozdział 4

Ryzyko ESG	149
4.1. Istota ryzyka ESG	149
4.2. Zmiana klimatu – podstawowe tendencje	150
4.3. Mechanizmy wpływu zmiany klimatu na banki	152
4.4. Interakcje ryzyka klimatycznego z innymi ryzykami bankowymi	159
4.5. Identyfikacja i pomiar ryzyka klimatycznego	165
4.6. Ryzyka społeczne i ładu korporacyjnego	174
Kluczowe hasła	177
Pytania kontrolne	178
Bibliografia	178
Akty prawne	180

Rozdział 5

Ryzyko struktury bilansu	181
5.1. Istota ryzyka struktury bilansu	181
5.2. Ryzyko płynności	183
5.2.1. Identyfikacja ryzyka i czynniki ryzyka	183
5.2.2. Metody pomiaru ryzyka płynności	186
5.2.3. Polityka zarządzania ryzykiem płynności i przykłady błędów	197
5.3. Ryzyko stopy procentowej w księdze bankowej	202
5.3.1. Istota ryzyka stopy procentowej	202
5.3.2. Metody pomiaru ryzyka stopy procentowej w księdze bankowej	208

5.3.3. Polityka zarządzania ryzykiem stopy procentowej w księdze bankowej i przykłady błędów	218
Kluczowe hasła	221
Pytania kontrolne	223
Bibliografia	223
Akty prawne	224

Rozdział 6

Ryzyko rynkowe	225
6.1. Identyfikacja ryzyka i czynniki ryzyka	225
6.1.1. Pozycje w instrumentach a czynniki ryzyka	226
6.1.2. Rozkłady i współzależności między czynnikami ryzyka	228
6.2. Pomiar ryzyka rynkowego	230
6.2.1. Metody szacowania ryzyka rynkowego	230
6.2.2. Testowanie wsteczne modeli (<i>backtesting</i>)	242
6.2.3. Agregacja i dekompozycja ryzyka rynkowego	244
6.3. Nadzorcze wymogi kapitałowe	248
6.4. Przykłady błędów w zarządzaniu ryzykiem rynkowym	253
6.5. Polityka zarządzania ryzykiem rynkowym	255
Kluczowe hasła	257
Pytania kontrolne	258
Bibliografia	258
Akty prawne	258

Rozdział 7

Zarządzanie ryzykiem operacyjnym	259
7.1. Ryzyko operacyjne w regulacjach prawnych i ostrożnościowych	259
7.1.1. Definicja ryzyka operacyjnego	259
7.1.2. Otoczenie regulacyjne ryzyka operacyjnego	264
7.2. Proces zarządzania ryzykiem operacyjnym	265
7.2.1. Strategia oraz organizacja procesu zarządzania ryzykiem operacyjnym	266
7.2.2. Gromadzenie danych o zdarzeniach i stratach operacyjnych	269
7.2.3. Metody pomiaru ryzyka operacyjnego	271
7.2.4. Kontrola i raportowanie ryzyka operacyjnego	276
7.3. Regulacyjne metody pomiaru ryzyka operacyjnego	279
7.3.1. Metoda podstawowego wskaźnika (<i>BIA</i>)	279
7.3.2. Metoda standardowa (<i>STA</i>)	280
7.3.3. Metody zaawansowane (<i>AMA</i>)	282
7.3.4. Nowa metoda standardowa (<i>SMA</i>)	291
7.4. Wyzwania w zarządzaniu ryzykiem operacyjnym	296
Kluczowe hasła	300
Pytania kontrolne	301
Bibliografia	301
Akty prawne	303

Rozdział 8

Ryzyko ICT	305
8.1. Istota ryzyka ICT	305
8.1.1. Definicje	305
8.1.2. Atrybuty bezpieczeństwa	307
8.1.3. Powiązanie ryzyka ICT z ryzykiem operacyjnym	308
8.1.4. Powiązanie ryzyka ICT z pozostałymi rodzajami ryzyka	308
8.2. Zagrożenia ryzyka ICT	310
8.2.1. Źródła zagrożeń	310
8.2.2. Typowe scenariusze zagrożeń ryzyka ICT	311
8.3. Kluczowe mechanizmy kontrolne	317
8.3.1. Właściwy podział obowiązków	318
8.3.2. Właściwe zarządzanie zmianą i testowanie	319
8.3.3. Skuteczne zarządzanie kopiami zapasowymi	319
8.3.4. Skuteczne zarządzanie ciągłością działania	320
8.3.5. Właściwe zarządzanie podatnościami	321
8.3.6. Właściwe zarządzanie pojemnością i wydajnością	321
8.3.7. Właściwe zarządzanie outsourcingiem	322
8.3.8. Adekwatna kontrola dostępu	323
8.3.9. Wystarczające kompetencje	323
8.3.10. Właściwe zarządzanie oprogramowaniem użytkownika końcowego	324
8.3.11. Właściwe zarządzanie incydentami	325
8.3.12. Adekwatna klasyfikacja informacji	325
8.3.14. Właściwa konfiguracja infrastruktury IT	326
8.3.15. Adekwatne zarządzanie architekturą bezpieczeństwa	326
8.3.16. Właściwe zarządzanie ryzykiem ICT	327
8.4. Proces zarządzania ryzykiem ICT	328
8.5. Najważniejsze ramy regulacyjne i regulatorzy rynku	329
8.6. Przydatne standardy i dobre praktyki rynkowe	331
8.7. Zakończenie	333
Kluczowe hasła	334
Pytania kontrolne	335
Bibliografia	335
Akty prawne	336

Rozdział 9

Ryzyko nadużyć	337
9.1. Klasyfikacje ryzyka nadużyć i model zarządzania	337
9.2. Socjotechnika na usługach oszustów	341
9.3. Cyberzagrożenia	343
9.3. Przykłady nadużyć	344
9.3.1. OLX/Vinted	344
9.3.2. APP – Facebook	346
9.3.3. BEC/na fakturę	346
9.3.4. Dopłata do paczki/ kuriera/ na fakturę	348
9.3.5. Na pracownika banku	349

9.3.6. Inwestycje	350
9.3.7. Inne przykłady nadużyć	351
9.3.7.1. Oszustwa kasowe lub na stanowisku pracy	351
9.3.7.2. Oszustwa związane z produktami kredytowymi	352
9.3.7.3. Nadużycia związane z kartami	353
9.3.7.4. Nadużycia związane z bankomatami	354
Kluczowe pojęcia	356
Pytania kontrolne	356
Bibliografia	357
Akty prawne	357
Rozdział 10	
Zintegrowana ocena ryzyka i efektywności banku	359
10.1. Wprowadzenie	359
10.2. Kapitał ekonomiczny	360
10.2.1. Koncepcja i zastosowania kapitału ekonomicznego	360
10.2.2. Kapitał ekonomiczny z tytułu pojedynczych ryzyk	370
10.2.3. Agregacja kapitału ekonomicznego	371
10.3. Pomiar wyników działalności banku	376
10.4. Alokacja kapitału	382
10.5. Wycena transakcji kredytowej z uwzględnieniem ryzyka	397
10.6. Testy warunków skrajnych	402
Kluczowe hasła	409
Pytania kontrolne	410
Bibliografia	410
Aneks	
Wybrane metody wyceny instrumentów pochodnych	413
1. Dyskontowanie przepływów pieniężnych i wycena obligacji	413
2. Krzywa dochodowości i stopy terminowe	415
3. Wybrane instrumenty pochodne na stopę procentową	417
3.1. <i>FRA (forward rate agreement)</i>	417
3.2. <i>IRS (interest rate swap)</i>	419
3.3. <i>FX swap</i>	420
3.4. <i>CIRS (currency interest rate swap)</i>	421
4. Transakcje <i>futures</i> i <i>forward</i>	422
5. Opcje	423
Bibliografia	426
Skorowidz	427
Autorzy	434

WSTĘP

Z prawdziwą przyjemnością oddajemy w ręce Czytelników pracę zespołową pt. „Zarządzanie ryzykiem bankowym”. Publikację przygotowała grupa doświadczonych ekspertów z zakresu zarządzania ryzykiem, aktywnych zarówno na polu teorii, jak i praktyki.

Zarządzanie ryzykiem zajmuje od wielu dekad ważne miejsce w zarządzaniu finansami podmiotów gospodarczych. Banki odgrywają na rynku niezmiernie ważną rolę i od tego, w jaki sposób podchodzą do podejmowania i zarządzania ryzykiem, zależy nie tylko ich sukces biznesowy, ale również stabilność fundamentów gospodarczych danego kraju. Z tego względu tematyka ryzyka od wielu lat zajmuje wysokie miejsce na liście priorytetów zarówno nadzorców, jak i menedżerów. Ostatnie lata przyniosły wiele zmian w odniesieniu do identyfikowanych zagrożeń, ze szczególnym naciskiem na ryzyko ESG (*environmetal, social, governance*) oraz cyberzagrożenia. Ryzyko związane z ESG, jak też ze stosowaniem przez banki nowoczesnych rozwiązań technologicznych wymaga wszechstronnej, interdyscyplinarnej wiedzy, aby właściwie rozpoznać potencjalny problem.

Przedstawiamy w książce zarówno ramy regulacyjne związane z zarządzaniem ryzykiem, jak i szczegółowe charakterystyki poszczególnych rodzajów ryzyka, metod ich oceny, z odniesieniami do doświadczeń praktycznych i sposobów przeciwdziałania. W rozdziałach posługujemy się przykładem hipotetycznego Banku Eagle albo wykorzystujemy przykłady z życia wzięte, aby zilustrować działanie poszczególnych mechanizmów i rozwiązań.

Książka składa się z dziesięciu rozdziałów oraz aneksu poświęconego wycenie instrumentów finansowych. Rozdział pierwszy ma charakter wprowadzający, w którym poza definicjami i klasyfikacjami przedstawiamy podstawowe miary ryzyka i ich istotę. Rozdział 2 dotyczy najważniejszych regulacji nadzorczych determinujących ramy, w jakich banki zobowiązane są funkcjonować. Od rozdziału 3 rozpoczynamy prezentację poszczególnych rodzajów ryzyka. Jako pierwsze omawiamy ryzyko kredytowe, po którym pojawia się ryzyko ESG. Umieszczenie rozdziału poświęconego ryzyku ESG tuż za ryzykiem kredytowym wynika z faktu, że banki w największym stopniu właśnie w ryzyku kredytowym ujmują aspekty ESG. Należy mieć jednak świadomość, że ryzyko ESG

dotyka także – w mniejszym lub większym stopniu – pozostałych rodzajów ryzyka. Rozdział 5 obejmuje ryzyko płynności i stopy procentowej, które w ostatnim czasie także w coraz większym stopniu przykuwa uwagę uczestników rynku. Rozdział 6 odnosi się do ryzyka rynkowego, ze szczególnym naciskiem położonym na modele *VaR* (*value at risk*) i *ES* (*expected shortfall*). Ten rozdział kończy omówienie rodzajów ryzyka określanych jako finansowe.

Rozdziały 7–9 odnoszą się do ryzyka niefinansowego, a mianowicie operacyjnego oraz jego szczególnych podrodzajów: ryzyka technologii informacyjno-telekomunikacyjnych (ICT – *information and communication technologies*) oraz ryzyka nadużyć. To właśnie w tych rozdziałach znajduje się wiele przykładów z życia wziętych, jak też wskazań, w jaki sposób można przeciwdziałać zagrożeniom.

Rozdział 10 wieńczą wcześniej prowadzone rozważania w celu przedstawienia, jak w sposób zintegrowany zarządzać efektywnością i ryzykiem. Istotną częścią rozważań są rola, wyznaczenie i alokacja kapitału ekonomicznego.

Dziękuję serdecznie wszystkim zaangażowanym w przygotowanie tej publikacji, a w szczególności Recenzentowi, prof. Ryszardowi Kokoszczyńskiemu z Uniwersytetu Warszawskiego.

Małgorzata Iwanicz-Drozdowska

Rozdział 1

WPROWADZENIE DO ZAGADNIENÍ RYZYKA BANKOWEGO

Po lekturze niniejszego rozdziału Czytelnik powinien:

- rozumieć istotę ryzyka w bankowości;
- znać jego klasyfikację oraz miary ryzyka;
- orientować się, jakie słabości towarzyszą stosowanym rozwiązaniom.

1.1. Istota ryzyka w działalności banku i zarządzania nim

Stwierdzenie, że ryzyko jest wszechobecne w działalności gospodarczej, jest oczywiste nie tylko w czasach recesji. Dla osób funkcjonujących w sferze finansów występowanie ryzyka jest codziennością. Banki jako pośrednicy finansowi z natury podejmują ryzyko i nim zarządzają. Od wieków istotą działalności bankowej jest przyjmowanie depozytów i udzielanie kredytów. W przypadku przyjmowania depozytów bank jest świadomy tego, że klient (deponent) może chcieć wycofać swoje środki przed zadeklarowanym terminem, a tym samym może zaburzyć zdolność banku do terminowego regulowania innych zobowiązań – nazywamy to **ryzykiem płynności**. Z kolei w przypadku udzielania kredytów bank jest świadomy tego, że kredytobiorca może nie być w stanie spłacić swoich zobowiązań – nazywamy to **ryzykiem kredytowym** – co spowoduje spadek zysków bądź nawet powstanie straty, a także może zaburzyć zdolność banku do regulowania zobowiązań. Te dwa rodzaje ryzyka, które precyzyjnie zdefiniujemy w dalszej części rozdziału, towarzyszyły bankom od początku ich istnienia.

Jedną z istotnych funkcji, przypisywanych bankom jako pośrednikom finansowym, jest **transformacja terminów**, czyli pożyczanie środków od deponentów zazwyczaj na krótszy okres niż ten, na który są udzielane kredyty. Konstrukcja taka czyni banki wrażliwymi na problemy, zarówno po stronie deponentów, jak i kredytobiorców. Jest ona podstawą funkcjonowania banków i dzięki temu prowadzenie działalności bankowej pozwala osiągać odpowiednią rentowność. Nadal ważną rolę odgrywa

reputacja i zaufanie do banku, aby mógł on pozyskać finansowanie (depozyty) zarówno od klientów, jak i na rynku międzybankowym. Brak zaufania taką drogę znacząco utrudnia bądź nawet zamyka. W czasach, kiedy działalność bankowa nie była tak szeroko regulowana jak obecnie, wystarczyła plotka, że bank ma kłopoty, aby klienci masowo wycofywali zdeponowane środki. Prowadziło to do poważnych problemów z płynnością, a w ostateczności do upadłości banku. Obecnie, przy szerokim zakresie regulacji, istnieniu systemu gwarantowania depozytów, a także funkcji pożyczkodawcy ostatecznej instancji wykonywanej przez bank centralny, scenariusze takie nie są częste.

Celem banku powinno być długofalowe, nie zaś krótkookresowe, osiąganie rentowności, które jest możliwe – przy odpowiedniej konfiguracji sytuacji w gospodarce – także przy podejmowaniu ryzyka na dużą skalę. Ryzyko z jednej strony pozwala na wypracowanie zysków, ale z drugiej – nieumiejętne podejście do niego może doprowadzić bank do bankructwa lub poważnych kłopotów finansowych. Tym samym zarządzający bankami muszą znaleźć odpowiedni sposób na obchodzenie się z ryzykiem, które może w niektórych przypadkach stanowić bombę z opóźnionym zapłonem. To jednak nie bank jest w posiadaniu zapalnika i dlatego bomba może wybuchnąć w najmniej pożądanym dla niego momencie.

W literaturze można odnaleźć różne podejścia do definiowania i rozumienia ryzyka. Wyjdźmy jednak od popularnej definicji ryzyka zamieszczonej w internetowym słowniku języka polskiego¹. „Ryzyko to:

- 1) możliwość, że coś się nie uda; też: przedsięwzięcie, którego wynik jest niepewny;
- 2) odważenie się na takie niebezpieczeństwo;
- 3) prawdopodobieństwo powstania szkody obciążające osobę poszkodowaną niezależnie od jej winy, jeśli umowa lub przepis prawny nie zobowiązały innej osoby do wyrównania szkody”.

Każde z tych wyjaśnień pojęcia ryzyka ma nieco inne znaczenie. I tak w przypadku „możliwości, że coś się nie uda” możemy mówić o nieosiągnięciu zamierzonego celu. Towarzyszy temu nawiązanie do „przedsięwzięcia, którego wynik jest niepewny”. Z racji tego, że zdecydowana większość decyzji jest podejmowana w warunkach niepełnej czy też nie w pełni rzetelnej informacji, trudno uznać, że wynik jakiegokolwiek decyzji dotyczącej finansów (i nie tylko) jest „pewny”. Drugie z podanych określeń odnosi się do podejmowania ryzyka, trzecie zaś powinno być analizowane w kontekście działalności ubezpieczeniowej.

¹ Słownik języka polskiego, sjp.pwn.pl (dostęp: 30.10.2023).

Idąc za definicjami uznanymi za wiodące w innych publikacjach², przyjmujemy, że:

Ryzyko to możliwość nieosiągnięcia zamierzonego celu (efektu), czyli odchylenie *in minus* od stanu pożądanego. Taką definicję można potraktować jako negatywne podejście do ryzyka. Z drugiej jednak strony należy definiować ryzyko jako każde odchylenie (zarówno *in plus*, jak i *in minus*) od zamierzonego celu, czyli podejść do niego neutralnie.

Przykład 1.1.

Bank Eagle założył w swoim planie finansowym na rok 2023, że osiągnie zwrot na kapitale netto (ROE) na poziomie 15% (miara efektywności) i łączny współczynnik kapitałowy (TCR – *total capital ratio*) na poziomie 15% (miara bezpieczeństwa). Po zamknięciu roku okazało się, że ROE wyniosło 18%, współczynnik wypłacalności zaś 14,5%. Jak ocenić realizację celu? Z perspektyw rentowności cel został przekroczony o 3 punkty procentowe (p.p.). Z perspektywy bezpieczeństwa było gorzej, cel nie został bowiem osiągnięty – współczynnik na koniec roku był niższy o 0,5 p.p. W obu przypadkach cel nie został osiągnięty na oczekiwanym poziomie, a więc według podejścia neutralnego zrealizowało się ryzyko. W przypadku podejścia negatywnego powiedzielibyśmy, że ryzyko wystąpiło tylko w przypadku współczynnika wypłacalności.

Z drugiej jednak strony, zarządzający mogliby stwierdzić, że osiągnięty wynik jest zadowalający, dzięki nieznacznemu spadkowi współczynnika wypłacalności udało się bowiem znacznie poprawić rentowność.

W działalności bankowej podejmowanie ryzyka niesie za sobą, jak wspomniano, zarówno korzyści w postaci zysków, jak i zagrożenia w postaci strat. Tym samym zasadne jest przyjęcie neutralnego spojrzenia na ryzyko. Jak pokażemy to w ostatnim rozdziale książki, banki podchodzą w zintegrowany sposób do zarządzania ryzykiem i rentownością. **Celem banku** jest wypracowanie odpowiedniego, satysfakcjonującego z perspektywy właścicieli i menedżerów, zysku, przy jednoczesnym zachowaniu bezpieczeństwa, które jest kontrolowane przez organ nadzoru, a także właścicieli. Każda z wymienionych stron wykazuje inne nastawienie do relacji między zyskiem a ryzykiem.

Menedżerowie nastawieni są na osiąganie jak najlepszych wyników, aby zasłużyć na premię (zmienny składnik wynagrodzeń) i jednocześnie usatysfakcjonować właścicieli, którzy podejmują m.in. decyzje o składzie zarządu czy sprzedaży akcji. Właściciele są zainteresowani pomnażaniem swojego majątku, a jest to możliwe, gdy zysk przewyższa koszt zainwestowanego kapitału³. Jeżeli właściciele są nastawieni na inwestycję krótkoterminowo, maksymalizacja zysku i uzyskanie jak najwyższej dywidendy i wyceny

² M.in. H.E. Büschgen, *Przedsiębiorstwo bankowe*, Warszawa 1997; M. Iwanicz-Drozdowska, A. Nowak, *Ryzyko bankowe*, Warszawa 2002; *Zarządzanie ryzykiem*, red. K. Jajuga, Warszawa 2007.

³ Bank wypracowuje wtedy wartość dodaną, mierzoną np. EVA – ekonomiczną wartością dodaną.

akcji na rynku mogą zachęcać do akceptacji wysokiego ryzyka. Po osiągnięciu swoich zamierzeń inwestor o krótkoterminowym horyzoncie inwestycji sprzeda akcje banku, aby zrealizować zysk. W przypadku właścicieli nastawionych na długoterminową inwestycję, oprócz zysków i budowania wartości, ważną rolę będzie odgrywało bezpieczeństwo, tylko rozsądne podejmowanie ryzyka może bowiem zapewnić trwałą zyskowność banku, zazwyczaj słabszą w okresie dekonunktury w gospodarce, ale nieprowadzącą do znaczących strat. Ważną rolę w przypadku właścicieli (krótko- i długoterminowych) odgrywa kwota zainwestowanego kapitału, który wpływa nie tylko na poziom np. *ROE*, ale także na miernik bezpieczeństwa, jakim jest współczynnik wypłacalności, oraz na zdolność do absorbowania strat (jedna z funkcji kapitałów banku).

Bezpieczeństwo znajduje się w centrum zainteresowań organu nadzoru, a także innych instytucji sieci bezpieczeństwa finansowego (*financial safety net*)⁴. Wprawdzie kontrolowanie tego, czy bank osiąga zyski, także ma miejsce, ale bardziej odbywa się to pod kątem nieuszczerplania kapitałów własnych niż osiągania wysokiej rentowności. Jeżeli bank wykazuje straty, to jest zobowiązany do wdrożenia planu naprawy (odbywa się to według reguł określonych w przepisach prawnych⁵), aby powrócić na ścieżkę generowania zysków i wzmacniania kapitałów własnych. Aby wykonywać swoje zadania, nadzorca dysponuje określonym zestawem narzędzi, które obejmują m.in. regulacje ostrożnościowe, o których będzie mowa w rozdziale 2, inspekcje na miejscu, inspekcje zza biurka (nadzór analityczny). Jednym z istotnych zadań nadzorców jest ocena skali i sposobu zarządzania ryzykiem przez bank. Banki zarządzają ryzykiem samodzielnie z uwzględnieniem regulacji ostrożnościowych, nadzorcy weryfikują zaś poprawność ich działań i – w razie potrzeby – zalecają wprowadzenie zmian.

Analiza, ocena czy w końcu zarządzanie ryzykiem nie powinny być nastawione na przeszłość, choć bazują w większości na danych i informacjach z przeszłości, lecz powinny pozwalać na spojrzenie w przyszłość – jaki może być rozwój sytuacji, jakich scenariuszy można się spodziewać, jak to wpłynie na sytuację banku. Osoby odpowiadające za ryzyko podejmowane przez bank muszą patrzeć perspektywicznie, biorąc pod uwagę m.in. prognozy, projekcje i analizy.

W praktyce biznesowej często trudno odróżnić ryzyko od niepewności. W wielu przypadkach coś, co od strony teoretycznej nazywa się niepewnością, otrzyma miano ryzyka. Różnicę pomiędzy tymi dwoma pojęciami można wyjaśnić następująco: o **ryzyku**

⁴ Sieć bezpieczeństwa finansowego tworzą: bank centralny, spełniający m.in. rolę pożyczkodawcy ostatecznej instancji, organ (lub organy) nadzoru, stojący na straży przestrzegania przez instytucje finansowe zasad bezpiecznego działania, instytucja (bądź instytucje) gwarancyjna, zapewniająca ochronę środków klientów upadłych instytucji finansowych, organ odpowiedzialny za przymusową restrukturyzację (*resolution*), a także regulacje prawne, które określają, jak instytucje finansowe powinny bezpiecznie działać (tzw. regulacje ostrożnościowe). Sieć bezpieczeństwa finansowego jest istotna dla utrzymania stabilności instytucji i rynków finansowych, jednakże nie jest jej gwarantem.

⁵ W Polsce jest to uregulowane w ustawie z 29.08.1997 r. – Prawo bankowe (Dz.U. z 2023 r. poz. 2488 ze zm.), art. 141m–141s.

mówimy wtedy, gdy znany jest rozkład prawdopodobieństwa, o **niepewności** zaś – gdy jest nieznan⁶. I w jednym, i w drugim przypadku zarządzający bankiem muszą podejmować decyzje i oceniać ich skutki dla banku.

Zarządzanie ryzykiem jest ostatnią kwestią, na którą zwrócimy uwagę w niniejszym podrozdziale. **Zarządzanie ryzykiem** to proces, w czasie którego menedżerowie identyfikują, oceniają, monitorują i kontrolują ryzyko. Stopień skomplikowania i zakres produktów finansowych uczyniły zarządzanie ryzykiem trudniejszym do przeprowadzenia i oceny. Instytucje finansowe mierzą zarówno ryzyko na poziomie transakcji, jak i na poziomie portfela (banku, grupy kapitałowej bądź ponadnarodowego konglomeratu finansowego)⁷.

Inaczej – acz bardzo trafnie – na zarządzanie ryzykiem spojrzeli ubezpieczyciele. E. Vaughan i T. Vaughan zdefiniowali zarządzanie ryzykiem jako: „naukowe podejście do postępowania z poszczególnymi rodzajami ryzyka poprzez antycypowanie przypadkowych strat i przygotowanie oraz wdrożenie procedur, które pozwalają minimalizować występowanie strat bądź znaczenie tych strat, które już wystąpiły”⁸. Definicja ta wskazuje, że każdy rodzaj ryzyka ma swoją specyfikę i wymaga naukowego (i odmiennego) podejścia, o czym przekonamy się w czasie lektury tej książki. Celem zarządzania ryzykiem jest minimalizacja występowania i skali strat, a zatem tego, czego mogą obawiać się banki, prowadząc swoją działalność. W wielu przypadkach nie da się zapobiec zdarzeniom, które powodują wystąpienie strat (np. wahaniom kursów walutowych), ale można stosować rozwiązania, które umożliwią ograniczenie strat (np. dzięki szybkiemu zamknięciu pozycji). Bank powinien więc z jednej strony przeciwdziałać możliwości wystąpienia strat, a z drugiej – jeżeli już wystąpią, dążyć do ograniczenia ich skali. W jednym i drugim pomagają stosowne metody analizy i oceny oraz rozwiązania organizacyjne.

1.2. Klasyfikacja ryzyka w działalności banku. Charakterystyka rodzajów ryzyka

W literaturze dotyczącej bankowości można odnaleźć wiele klasyfikacji ryzyka⁹. Do czasu wypracowania regulacji *Bazylea 2* (zob. poniżej) w podręcznikach dotyczących bankowości i ryzyka bankowego przeprowadzano analizy różnych klasyfikacji

⁶ Rozróżnienie takie można znaleźć w wielu publikacjach, m.in. Z. Bodie, R. Merton, *Finance*, Upper Saddle River 2000; *Handbuch des Risiko-Managements*, red. R. Eller, Stuttgart 1998. Jednak w części publikacji nakierowanych na praktykę zarządzania ryzykiem taki problem nie jest podnoszony, m.in. M. Crouhy, D. Galai, R. Mark, *The Essentials of Risk Management*, New York 2014.

⁷ Definicja na podstawie: T. Koch, S.S. MacDonald, *Bank Management*, Ohio 2010, s. 107–108.

⁸ E. Vaughan, T. Vaughan, *Fundamentals of Risk and Insurance*, Chichester 2003, s. 15.

⁹ Przykłady z literatury polskiej to m.in. Z. Zawadzka, *Ryzyko bankowe [w:] Bankowość. Podręcznik akademicki*, red. W. Jaworski, Z. Zawadzka, Warszawa 2001, s. 599.

Książka omawia ważne zagadnienia związane z ryzykiem bankowym. Przedstawia zarówno ramy regulacyjne związane z zarządzaniem ryzykiem, jak i dokładne charakterystyki poszczególnych rodzajów ryzyka. Wskazuje metody oceny ryzyk, z odniesieniami do doświadczeń z praktyki i sposobów przeciwdziałania. W publikacji zwrócono uwagę na wiedzę potrzebną do zarządzania ryzykiem, która wykracza poza wiedzę ekonomiczną i konieczne jest sięganie po rozwiązania rekomendowane przez specjalistów z zakresu klimatologii, sztucznej inteligencji, informatyki czy też bezpieczeństwa i infrastruktury krytycznej. Omówiono również ryzyko ESG, związane z wdrażaniem koncepcji zrównoważonego rozwoju oraz cyberzagrożenia, wynikające z zastosowania przez banki rozwiązań cyfrowych.

Pozycja przeznaczona jest dla ekonomistów, księgowych, finansistów i bankowców, jak również menadżerów. Powinni po nią sięgnąć także studenci kierunków związanych z finansami i rachunkowością.

Małgorzata Iwanicz-Drozdowska – profesor doktor habilitowana nauk ekonomicznych; kierownik Katedry Systemu Finansowego w Szkole Głównej Handlowej i praktyk finansowy z bogatym doświadczeniem; autorka około 200 publikacji naukowych, w tym w renomowanych międzynarodowych czasopismach; jedna z najczęściej cytowanych polskich autorów z zakresu finansów; uhonorowana m.in. Złotym Krzyżem Zasługi, Medalem KEN oraz Medalem Mikołaja Kopernika Związku Banków Polskich.

9788383583341 W03P01

ISBN 978-83-8358-334-1

9 788383 583341

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA: +48 801 044 545

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL

WWW.PROFINFO.PL

99 ZŁ (W TYM 5% VAT)